Proloog

DE ONDERWIJZERES

Toen ik het opsporingsbericht zag, wist ik dat het te laat was. Dat gezwollen gezicht had ik zelfs zonder haar naam erbij herkend – die kleine oogjes, en die vreemde glimlach –, een vermoeid gezicht, dat *alles gaat goed* probeerde uit te drukken, terwijl duidelijk was dat niet alles goed ging, een gezicht dat me aankeek zonder wrok maar ook zonder hoop, verschanst op een onbereikbare plek, een blik die zei: *Je kunt niets doen*, en die dag wist ik dat ik niets had kunnen doen. Op de foto droeg ze een grofgebreid wit vest, om haar nek een sjaaltje dat over haar bloes was geknoopt, kleren die niet bij haar pasten, de outfit van een volwassene – niet van een kind van acht –, maar ze zat er vooral zo raar bij, met vreemd over elkaar geslagen armen, zoals iemand die zich een houding geeft. Het beeld herinnerde me aan haar hartverscheurende ma-

nier om te doen alsof er niets aan de hand was, terwijl ze overal pijn had, terwijl haar ellende door al haar onhandige gebaren heen schemerde en haar ledematen stijf maakte – je zag meteen dat er iets niet in orde was. Ik pakte de krant, gaf hem werktuiglijk aan de man van de kiosk, niet in staat te reageren op wat hij zei, wat ik niet hoorde, hij drong niet aan. Het opsporingsbericht luidde: *Blauwe ogen, lichtbruin haar, mollig, op het moment van de gebeurtenissen gekleed in een roze T-shirt met lange mouwen, een blauwe spijkerbroek en ballerina's met zwarte bloemblaadjes*, en alles daaraan klonk onecht, verzonnen. Ik dacht aan de mensen die haar hadden gekend, die iets hadden ondernomen, en die als ze dit zagen – die dag of een volgende, want de dagen erna zouden datzelfde gezwollen gezicht van Diana, diezelfde vreemd over elkaar geslagen armen en datzelfde geknoopte sjaaltje, weggestopt in het grofgebreide witte vest, overal opduiken – meteen zouden begrijpen dat het nu te laat was (het team van de andere school, dat we hadden geschreven toen ze van de onze af was gehaald) – ik had iemand willen bellen, maar ik wist niet wie, ik deed niets. Een paar stappen verderop werd ik ineens misselijk, ik ging zitten, het kostte me wat tijd voor ik weer kon opstaan en terug naar huis kon lopen. En de volgende dag weer naar school, voor die twintig-en-nog-wat ge-

zichtjes staan, die ik nog maar net uit elkaar begon te houden omdat ik ze nog maar net twee weken zag, verveelde, aandachtige, blije of stugge, niet-begrijpende of vrolijke gezichtjes, die ik samen dezelfde kant op moest leiden – dat leek me opeens allemaal onoverkomelijk en gedoemd te mislukken. Alles wat ik deed sinds ik dit werk doe leek me gedoemd te mislukken. Diana was anders dan al die kinderen met wie het goed gaat, die me vertederen of kwaad maken, anders dan de kinderen die je een stuk op weg helpt en die daar dankbaar of verveeld op terug zullen kijken, terwijl ze probleemloos en ongeduldig een volgende stap zetten. De eerste keer dat ik haar zag, met haar gezwollen gezicht, dacht ik meteen aan de zwangerschap van een alcoholistische moeder – maar er was ook die pink die ze niet meer kon buigen (*uit de kinderstoel gevallen, de dokter zei dat het snel zou herstellen*), en dan die waggelende manier van lopen en dat stiekeme gesnaai van tussendoortjes. Diana deed niet alsof en ze deed bij alles alsof, ze loog voortdurend en ze kon niet liegen, ze kwam glimlachend, enthousiast mijn klaslokaal binnen, alsof ze er alles zou krijgen, alsof ze verwachtte dat ze er meer zou krijgen dan iemand haar ooit zou kunnen geven – en zelf bereid om alles te geven. Dus natuurlijk lachten de andere kinderen haar uit, en tegen de andere kinderen had ik haar willen bescher-

men, ik had haar willen vertellen hoe ze zich moest gedragen, hoe ze moest voorkomen dat ze werd uitgelachen, *Diana*, zei ik, maar tegenover haar bleef elk woord in mijn keel steken. Later wees ik haar een keer streng terecht om een kleinigheid, en ik herinner me alleen nog het schrijnende verdriet toen ze opkeek, met een blik waaruit zowel gehoorzaam onbegrip, gloeiende onrechtvaardigheid als instemming sprak, waardoor de tranen me bijna in de ogen sprongen, zo onbereikbaar was ze. Binnen twee weken school had ik het begrepen, de blauwe plekken, de bulten, als ik eraan terugdenk lijkt het wel alsof het allemaal een nachtmerrie is geweest. Dan zie ik mijn klas niet meer, mijn leerlingen verstarren in zwart-wit – en daartussen zit Diana: zij is de enige die niet in zwart-wit is en er niet roerloos bij zit, ik weet dat ze in gevaar is, ze kijkt me aan, alsof ze gespitst is op wat ik kan doen, wat ik ga doen. Maar in de nachtmerrie weet ik dat alles al te laat voor haar is, ze kijkt me aan en ik kan niets doen, en ik zou willen dat ze het me vergeeft.

DE GROOTMOEDER

Toen ze me liet weten dat ze weer in verwachting was, zei ik niets, maar ik dacht: *Nóg een stommiteit*. Een jaar daarvoor had ze Arthur gekregen, van de partner met wie ze in juni zou trouwen, we waren samen de jurk gaan kopen, mooi, strapless, laag uitgesneden, met kant en een sluier, omdat ze de dingen groots wilde, traditioneel, dat was in het begin van de lente. Tijd om de gebeurtenissen te zien aankomen hadden we niet. Met haar gaat het altijd zo, raar kind. Een bikkelhard karakter, houdt zich op de achtergrond, neemt haar beslissingen alleen, en als ze er dan opeens mee op de proppen komt is het onomkeerbaar, ze legt nooit iets uit, zelfs niet als het rampzalig is, dus dan kun je alleen nog maar huilen. En dan drukt ze zich ineens tegen je aan, geëmotioneerd, zonder dat je het begrijpt, alsof ze een grote ontboezeming heeft ge-

daan, en dan wil ze dat je haar fouten goedmaakt, dat je voor haar zorgt alsof ze een kind is, raar kind. Plotseling was er een ander. Dus verliet ze haar eerste partner, zei de bruiloft af en raakte opnieuw zwanger. De jurk is evengoed gebruikt, maar bij het andere huwelijk, in oktober, hij moest alleen vermaakt worden omdat ze vier maanden in verwachting was. Ze zei dat ze wist wat ze deed, ze zei: *Mam, ben ik op mijn leeftijd niet oud genoeg?* maar is het een kwestie van leeftijd? Daarna zei ze: *We gaan een huis kopen*. Ze hadden het bezichtigd, hadden een bod gedaan, hadden afspraken met de banken, ze stonden op het punt te tekenen. Vervolgens belt ze me in tranen op. Wat is er mis? *Alles*. Wat is er gebeurd? Ik versta er niets van, ze praat door haar tranen heen, ik vermoed dat het door hém komt, wat had het anders kunnen zijn, was het nu alweer over? Dan laat ze zich bij stukjes en beetjes ontvallen dat hij helemaal geen geld had, tot over zijn oren in de schulden zat, alles ging in rook op. Ik had haar gewaarschuwd toen ze het huis uit ging, ik wist wat het is, je trouwt te vlug en begrijpt het pas later, en dan is er de trots, het idee dat je hem wel zult veranderen, en toch ook genegenheid, en als er kinderen komen wordt het erger, hij wil rust, die is er niet, en jij moet je overal voor afbeulen, al die monden voeden, opruimen, wassen, ervoor zorgen dat alles aan kant is als hij thuis-

komt, en dan heeft hij gedronken en schreeuwt. Niet alleen doet hij niets, hij geeft ook het geld uit dat jij met moeite opspaart, hij gaat zitten zonder een poot uit te steken en schreeuwt nog bovendien. Ik heb me altijd afgevraagd waarom ze het alleen maar over haar vader had, waarom ze uren bij de deur wachtte tot hij thuiskwam, en waarom ze zo opgetogen deed als hij er weer was – terwijl hij geen woord zei en niet naar haar of haar zusje omkeek. Maar ze liep achter hem aan zijn kantoor in, ze bleef bij hem, bracht uren bij hem door – en hij zei niets. Ze is dus gescheiden van haar nieuwe partner en weer thuis komen wonen. De vader kreeg de voogdij over Arthur.

DE TANTE

Mama en zij hebben altijd een vreemde verhouding gehad. Ze was de oudste, maar ze gedroeg zich als een klein kind, met kuren, met eisen dat er voor haar gezorgd werd, en ze was ook nog eens overdreven gevoelig. Ik heb niet de luxe gekend om mijn gevoelens te laten zien, door wat er met papa was gebeurd, ik moest met mijn studie stoppen en me in mijn eentje zien te redden, ik ben jong getrouwd en heb mijn kinderen opgevoed. Maar zij droomde van een ideaal gezin, ze fantaseerde over het gezin dat ze zelf nooit had gehad. Een in elkaar

geflanst gezin, ja, een broddelgezin, een gezin waar niets wordt uitgesproken maar waar de drama's zich voor het oog van iedereen en in stilte voltrekken, zonder dat iemand ingrijpt. Mag ik van het gezin de vader: depressief, aan de drank, een man die nooit zijn mond opentrok, behalve om 's avonds te schreeuwen, al ging het nergens over, en die hangend aan een boom op het erf aan zijn einde komt. Toen mama en ik die dag thuiskwamen lag er een onnatuurlijke stilte over het erf, die alles opslokte, en vervolgens die gestalte tussen de bomen, roerloos, maar uit de verte zag je wel dat het geen boom was. Als je dan bij het krukje komt en je hand uitsteekt, is de kou het ergste – en het enorme gewicht, die zware massa tegen mijn schouder, het touw doorsnijden, bijna vallen, hem op het pad leggen. We gingen niet wachten tot de hulpdiensten kwamen en hem daar laten hangen, en mijn maag was van steen, ik kon niet bewegen, niet huilen, en ik liet me naast hem neervallen en kwam weer op adem. Een vader over wie niet gepraat zou worden – want in ons soort gezinnen pleeg je geen zelfmoord – of alleen om te zeggen: *Die arme Jean, die arme drommel*. Mijn zus maakte er daarna een hele toestand van – ze verweet ons dat ze het later wist dan alle anderen, terwijl we haar dezelfde dag nog hadden gebeld – en ze verweet zichzelf dat ze er niet bij was geweest, alsof ze er ook maar iets

aan had kunnen veranderen als ze eerder was gekomen, maar ze zei: *Papa op die manier verliezen, zonder tijd te hebben gehad om het te begrijpen*, alsof er iets te begrijpen viel, *zonder tijd te hebben gehad om afscheid van hem te nemen*, alsof je afscheid kunt nemen van mensen die er op die manier tussenuit knijpen. Ze beweerde dat ze een speciale band met haar vader had, alsof je een speciale band met deze vader kon hebben. Een man die niets zei en die nooit naar ons had omgekeken. Mag ik van het gezin de moeder: panisch, bemoeiziek, iemand die beweert dat ze je beschermt terwijl ze je verstikt, terwijl ze alle voordeeltjes trekt uit de zogenaamde gezinssolidariteit die ze heeft afgedwongen, en die chanteert om onenigheden de kop in te drukken en alles wil bedisselen, de moedergodin, het moederland, de voedster. Mag ik van het gezin de oudste dochter: infantiel, naïef, narcistisch, bazig, een zanik. Met de oudste was het altijd: *Ik ga ervoor*, en daarna pas nadenken, en vervolgens kwam de bittere teleurstelling. Voor de jongste dochter bleven alleen grimmigheid, cynisme en nuchterheid over. Ik keek naar ze, ik keek naar hun toneelspelletje en ik dacht: *Je trapt er niet in, je kunt er toch niets aan veranderen*, ik keek naar ze en ik dacht: *Je zegt ze hoe het zit, daarna zoeken ze het maar uit*. Mijn zus, dat was: *Ik ga trouwen, en hop, ik vind iemand anders, en ach,*